

Sonja Strmečki Marković
Filozofski fakultet, Zagreb

ANALIZA POGREŠAKA U PISANOM IZRAZU KAO STRATEGIJA UČENJA

Stručni članak
UDK 371.322:378.147:811.112.2'243:81'42

Primljen 30. 3. 2000.
Prihvaćen 13. 6. 2000.

U ovom smo članku pokušali prikazati analizu pogrešaka u pisanom izrazu kao strategiju učenja u sklopu studija germanistike. Kao predložak može nam poslužiti neki studentski sastav koji sami studenti ispravljaju uz pomoć lektora. Pritom se oslanjaju na uobičajenu klasifikaciju pogrešaka.

Ključne riječi: jezične vježbe na studiju njemačkog jezika, studentski sastav, analiza pogrešaka

Pisanje, tj. pisani izraz jezična je vještina koja se pri učenju jezika, a posebice stranog jezika, nikako ne smije zanemariti. Nastavna praksa doduše naglasak stavlja na govornu komunikaciju i poznavanje jezičnog sustava, no pisani je izraz jednako važan kao i vještine govorenja, slušanja i čitanja.

U ovom ćemo članku obratiti pozornost na pisanje za vrijeme studija, tj. konkretnije na studiju njemačkog jezika na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

Jezik pisanog izraza ili teksta razlikuje se od jezika usmenog izražavanja ili govora. Prije svega, u jeziku pisanog izraza rečenice se mogu promišljati i formulirati u skladu s gramatičkim pravilima mnogo lakše nego u govorenom jeziku. Pritom se upotrebljavaju znakovi poput zareza, točke zareza, dvotočke, točke, upitnika, a koji označavaju dijelove rečenice ili čitave rečenice. Zgrade i navodni znakovi također obilježavaju dijelove rečenice ili upućuju na dodatno značenje.

Nadalje, u pisanom se izrazu koriste različite kratice, odrednice i posebni znakovi. Sadržaj se raščlanjuje i jasno ograničava odlomcima, uvlačenjem, podebljavanjem, različitim tipovima slova, zaokruživanjem, podcrtavanjem, fusnotama. Osim toga, vokabular se može birati vrlo pomno, jer se, dakako, ima više vremena i jer se tijekom procesa pisanja mogu konzultirati priručnici, leksikoni, rječnici.

Svi tekstovi koje studenti za vrijeme studija, pa tako i studija njemačkog jezika na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, produciraju, mogu se najvećim dijelom svrstati među znanstvene tekstove ili radove. Svako stvaranje znanstvenih tekstova podliježe točno određenim pravilima. Naime, svim je znanstvenim tekstovima zajedničko da počivaju na znanstvenim osnovama, tj. proučavaju, obrađuju i iznose postojeće znanstvene spoznaje (s obzirom na postavljeni cilj) te ih suprotstavljaju i komentiraju kako bi došli do novih, vlastitih spoznaja.

Općenito vrijedi za sve znanstvene tekstove da moraju biti precizni, potpuno jasni i razumljivi, da svi njihovi dijelovi moraju biti logički povezani i ne smiju sadržati proturječja. I to podjednako s obzirom na jezični izraz, kao i na raspored i način iznošenja teza i argumenata.

Studenti njemačkog jezika velik broj pisanih radova stvaraju na kolegiju Jezičnih vježbi. Pretežito se radi o sastavima koji

- ili sažimaju sadržaj autentičnog teksta ili čitavog sklopa autentičnih tekstova uz neku temu, a koje smo prethodno zajednički obradili
- ili sažimaju sadržaj diskusija vođenih na satima jezičnih vježbi o jednom ili više autentičnih tekstova uz neku temu
- ili komentiraju sadržaj autentičnih tekstova i pronalaze ekvivalente ili razlike u vlastitom okruženju, odnosno uspoređuju određeni kontekst u njemačkom govornom prostoru sa situacijom u Hrvatskoj.

S obzirom na to pokušali smo zajedno sa studentima utvrditi kako se osnovna načela i pravila koja vrijede pri stvaranju znanstvenih tekstova mogu u pojednostavljenom obliku primijeniti prilikom pisanja sastava – domaćih zadaća u sklopu jezičnih vježbi. Pritom smo došli do zaključka da se radu na sastavima može pristupiti kao radu na znanstvenim tekstovima. Naime, prije početka pisanja sastava studenti se također moraju informirati o temi, što znači da moraju prikupiti potrebne podatke za pisanje sastava u primarnoj i sekundarnoj literaturi. Primarnu literaturu činili bi autentični tekstovi, a sekundarnu literaturu leksikoni, enciklopedije, rječnici, razni priručnici (*Nachschlagewerke*). Nakon toga studenti prikupljene podatke moraju pročitati i jezično i sadržajno obraditi s obzirom na postavljenu temu (naslov sastava), i to, kao što smo već prije naveli, u obliku sažimanja, uspoređivanja ili komentiranja. Sastav koji će nastati nakon navedenih koraka također mora biti originalan (dakle ne prepisan), objektivan (mora iznositi činjenice), logički povezan (bitno je upotrijebiti konektore poput veznika ili veznih priloga), precizan i ekonomičan (bez suvišnih objašnjenja ili ponavljanja). Isto tako sastav mora imati jasnu raščlambu (uvod, glavni dio, zaključak), a teze, tvrdnje i argumenti moraju biti dobro obrazloženi i logički poredani. Iznose li se u sastavu i subjektivni stavovi (a to ovisi o naslovu), njih treba jasno odvojiti od objektivnih činjenica i dodijeliti im posebno mjesto u sastavu.

Pismenom se izražavanju studenata na jezičnim vježbama sve vrijeme njihova studija pridaje velika pažnja i ono se redovito nadzire i provjerava. Studenti svoje sastave najčešće pišu kod kuće, gdje imaju više vremena, gdje mogu sami odrediti pravi trenutak i gdje imaju mogućnost konzultacije rječnika i priručnika, pa stoga i veliku mogućnost samoocjenjivanja (*Selbstevaluation*). No, unatoč tome, u njihovoj se pisanoj produkciji, posebice na prvoj godini studija, pojavljuje velik broj pogrešaka.

Uzroci pogrešaka mogu biti najrazličitiji: uglavnom se radi o pomanjkanju jezične kompetencije, tj. o nesvladanosti jezičnih i gramatičkih činjenica, potom o nedovoljnoj automatizaciji jezičnih struktura, o površnosti pri pisanju, o pomanjkanju vremena za pisanje i za kontroliranje napisanog te o drugim osobnim i sociokulturološkim čimbenicima.

Pogreške koje se pojavljuju u studentskim sastavima najrazličitijih su oblika i vrsta.

Na prvoj se godini studija pojavljuju sljedeće vrste pogrešaka:

- gramatičke (morfološke, sintaktičke, pravopisne, dakle formalne netočnosti)
- leksičke (pogrešan izbor riječi, neprikladan izbor riječi, redundancija, upotreba sadržajno „praznih” glagola, upotreba pogrešnih jezičnih registara, netečan jezik)
- stilske (miješanje stilova, odabir pogrešnog stila/neprikladnog stila)
- logičke, tj. pogreške u strukturi teksta (sadržajna nepovezanost rečenica ili odlomaka, nedostatak konektora – veznih riječi i riječca, proturječnosti i nelogičnosti u izrazu, nejasan ili nerazumljiv odnos glavnih i zavisnih rečenica, nejasan sadržaj, netočan sadržaj, netransparentna raščlamba teksta, ispreplitanje objektivnih činjenica i subjektivnih stavova)

- argumentativne (nedovoljno obrazložene tvrdnje, nejasni argumenti, nedovoljno potkrijepljeni argumenti)
- nepridržavanje propisane ili prikladne duljine teksta (prekratak ili predugačak sastav).

Na drugoj je godini studija učestalost svih vrsta pogrešaka bitno smanjena, no ipak moramo reći da se negramatičke pogreške pojavljuju češće od ostalih.

Općepoznato je da su pogreške pri usvajanju i korištenju stranog jezika uvijek prisutne i da je prirodno promatrati ih kao sastavni dio procesa učenja. Međutim, pogreške koje studenti rade u svojim sastavima ne možemo uvijek doživljavati kao nešto prirodno ili samo po sebi razumljivo, jer su im uzroci (koje smo ranije ukratko naveli) različiti. No mi ih možemo uvijek izvrsno iskoristiti kao podlogu za utvrđivanje starih i stjecanje novih znanja. To znači, možemo ih upotrijebiti kao nastavni materijal koji će poduprijeti i pospješiti proces učenja.

Ukratko ćemo opisati uobičajene metode ispravljanja pogrešaka u nastavi jezičnih vježbi. Pritom ćemo se ograničiti na pogreške u pisanom iskazu.

Jedna od najčešćih metoda jest ona pri kojoj sam nastavnik, odnosno lektor, usmeno upozorava na pogreške u sastavu i zahtijeva da ih studenti odmah usmeno korigiraju. Međutim, taj način ispravljanja pogrešaka iziskuje mnogo vremena, a od studenata discipliniranost i koncentraciju. Tako se može dogoditi da u ispravljanju pogrešaka sudjeluju samo zainteresirani i koncentrirani studenti ili pak samo onaj student koji je prozvan. Pritom ne možemo ili nemamo vremena provjeriti jesu li ispravci dospjeli do „mozgova” svih studenata.

Sljedeća je metoda jednosmjerna. Mogli bismo je nazvati metodom *ex cathedra*. Naime, pri toj metodi lektor (najčešće u nedostatku vremena) sam upozorava na pogreške i sam ih ispravlja. Nedostatak je tog pristupa što studenti ispravljenu pogrešku često zapišu bez razmišljanja ili je uopće ne zapišu, posebice ako ne razumiju zašto je nova varijanta ispravna. Ta činjenica u konačnici može dovesti do ponavljanja istih pogrešaka, što znači da smo investirali nastavno vrijeme u ispravljanje pogrešaka, a nismo postigli nikakve vidljive rezultate.

Daljnja metoda korigiranja pogrešaka i učenja na njima jest metoda dvostrukog ispravljanja. Pri tome studenti svoje pogreške ispravljaju pisano, i to uz originalan tekst, a potom ih predaju na provjeru lektoru koji ispravke akceptira ili ne akceptira. To posljednje znači da studenti moraju toliko dugo pokušavati ispraviti svoju pogrešku dok se s ispravkom ne složi lektor. Ta je metoda vrlo dobra, budući da navodi studente da samostalno traže uzrok pogreške, ispravak i objašnjenje ispravka. No ispravljanje pogrešaka na taj način često je dogotrajno i mukotrpno za obje strane (i lektora i studenta), jer jedan dio studenata iz raznih razloga nikako ne može otkriti u čemu je pogriješio.

Posljednja se metoda odnosi na ciljanu analizu pogrešaka u izabranom studentskom sastavku. Tu smo metodu isprobali i smatramo je vrlo dobrom i učinkovitom.

Među studentskim se sastavcima odabere, primjerice, jedan koji „vrvi” pogreškama svih vrsta. Taj se sastavak uredno, ali u originalnoj i neispravljenoj verziji prepíše i podijeli studentima u obliku radnog predloška za rad kod kuće radi provjere na satu.

Navodimo primjer sastavka, jednog studenta prvog semestra prve godine studija germanistike, koji je jednom poslužio kao radni predložak za pisanu analizu pogrešaka.

Eine Focus-Befragung bei 150 Unternehmen ergab, analysieren die Personalmanager sehr genau, was der Berufsnachwuchs außer Pauken noch geleistet hat.

Erfolgreich studieren bedeutet für die meisten Studenten, sich vom ersten Semester an konsequent um den anvisierten Beruf zu kümmern.

Dabei haben sie der Wunsch zu studieren im Vordergrund. Auch sind sie uninformiert und orientierungslos. Es ist sehr wichtig sich schnell an der Uni zurechtzufinden und mit Spaß zu studieren, aber die Meisten haben kein Spaß an der Uni.

Nähmlich müssen die Universitäten besser auf das Erwerbsleben vorbereiten.

Außerdem sollen Studenten unbedingt andere Fähigkeiten haben. Nicht nur das, sondern sollte sich jeder Student während des Studiums schon ein unverwechselbares Profil aneignen.

Es ist wichtig Spaß bei studieren und ein Ziel zu haben.

Studentima treba reći da se radi o sastavku jednog njihova sustudenta, no postupak ispravljanja treba biti anoniman. Dakle, ne treba obznaniti studentovo ime. Time bismo izazvali neugodu kod studenta i onemogućili otvorenu i iskrenu raspravu o sastavku i pogreškama kod njegovih kolega.

Također treba više puta naglasiti koliko su ispravci tih pogrešaka važni u procesu učenja za sve ostale studente, jer je riječ o pogreškama koje se u istom ili sličnom obliku pojavljuju i u ostatka grupe.

Zadatak je studenata da identificiraju sve vrste pogrešaka i da ih isprave. Pritom je bitno da se tema sastavka odnosi na sadržaj koji je svima poznat, dakle kojim smo se određeno vrijeme bavili na satu jezičnih vježbi. Tom radnom zadatku nužno mora prethoditi sat teorijskog bavljenja različitim skupinama pogrešaka kako bi studenti znali na što se moraju usredotočiti. Ono što oni do tada smatraju pogreškama svodi se, u najboljem slučaju, na gramatičke, odnosno morfosintaktičke i pravopisne pogreške.

Takav se način ispravljanja pogrešaka pokazao podjednako efikasnim i zanimljivim i na prvoj i na drugoj godini studija njemačkog jezika.

Smatramo važnim naglasiti da studenti na prvoj godini prije svega prepoznaju morfološke pogreške, rjeđe sintaktičke, a najrjeđe logičke i ostale.

Na drugoj pak godini najlakše je uočiti pogreške iz skupine gramatičkih, a nešto rjeđe, ali mnogo brže, logičke pogreške, pogreške u strukturi teksta, stilske i one u svezi s duljinom teksta. Naravno da je to samo po sebi razumljivo, jer su studenti na drugoj godini već poprilično upoznati s mogućim vrstama pogrešaka, usvojili su već određene jezične strukture, mnogo bolje poznaju jezični sustav (gramatiku), pa su već zbog toga *senzibilizirani* za pogreške.

Ta je metoda ili strategija učenja iznimno korisna jer prije svega uključuje u rad sve studente, što je uvijek vrlo važno. Naime, većina će studenata pisanu domaću zadaću shvatiti mnogo ozbiljnije nego ono što se usmeno radi na satu. Također, oni kod kuće mogu sami izabrati mjesto i vrijeme kad im je koncentracija najjača i kad će, stoga, njihov radni učinak biti najveći.

Isto tako, studenti će tu metodu ispravljanja pogrešaka često doživjeti kao igru, odnosno natjecanje u tome tko će identificirati više pogrešaka. To će kod njih izazvati znatiželju kojoj će se malokoji student oduprijeti. Osim toga, oni su odjednom stavljeni u položaj nastavnika koji ispravlja učeničke zadaće. To u njima budi osjećaj da već toliko dobro vladaju jezikom i posjeduju pedagoško-didaktička znanja da su kadri samostalno ispravljati sastavke i donositi procjene. Time im se pruža dodatna motivacija i poticaj za rad.

No moramo reći da u svemu tome možemo prepoznati i praktičnu pedagošku dimenziju. Naime, studenti se tako okušavaju u vrednovanju i ispravljanju pisanih radova, za što će kao potencijalni budući nastavnici morati biti osposobljeni.

S druge strane, ta metoda senzibilizira studente za pogreške, omogućuje im osvještavanje vlastitih pogrešaka, navodi ih da sami sebe korigiraju (samokontrola) i, po mogućnosti, konačno uvide gdje su im slabe točke.

Ona ih također potiče na traženje objašnjenja za određene pojave, na prelistavanje gramatika i lingvističkih priručnika. Studenti tako uče, ali i utvrđuju i ponavljaju znanja o pojedinim područjima. Isto tako, razvijaju i uče svladavati metajezik koji je potreban pri tumačenju pogrešaka i ispravaka, a koji im je inače velik problem, posebice na prvoj godini studija.

Cilj je te vježbe i to da potakne studente da iznose ne samo činjenice o jeziku, već i vlastite hipoteze o jeziku. Naime, oni katkad nisu sigurni u ispravak koji nude, ali pokušavaju razmišljati o jeziku, promišljati jezik i jezična pravila. Tako mogu postati voditelji nastave, a lektor samo posrednik pri oblikovanju konačnog i ispravnog rješenja.

Studenti isto tako mogu istraživati uzroke pogrešaka i postavljati hipoteze o tome što je student, o čijem se sastavku razgovara, htio zapravo izreći na određenome mjestu u sastavku,

ali mu se pritom potkrala pogreška. To također može biti vrlo dobro, jer se pretpostavlja da će student prije upamtiti ispravke bude li najprije istraživao i prepoznavao uzroke.

Na kraju moramo spomenuti jednu od najvažnijih koristi te metode: ona potiče studente na govorenje, na samostalnu jezičnu produkciju, što je vrlo važno, posebice u studenata na prvoj godini studija. Oni, želeći pokazati koje su i koliko su pogrešaka uspjeli otkriti, zaboravljaju strah od verbalne komunikacije i progovaraju, komentiraju, diskutiraju, traže objašnjenja, verbaliziraju svoje stavove, brane ih, iznose argumente, kritički se osvrću na sastavak.

Možemo, dakle, zaključiti da ta metoda analize pogrešaka otvara velik broj mogućnosti, potiče bitan broj aktivnosti koje su važne, pa čak i nužne za svladavanje jednog stranog jezika, ovdje konkretno njemačkog jezika.

Ona, isto tako, omogućuje razvijanje kognitivnih sposobnosti i logičkog razmišljanja, a što je preduvjet za čitanje i razumijevanje, pa onda i pisanje svih vrsta tekstova, nevezanih za studij jezika.

Također je upotrebljiva pri učenju stranog jezika, pa i materinjskoga, na svim razinama: u osnovnoškolskom, srednjoškolskom i visokoškolskom obrazovanju, kao i na tečajevima stranih jezika.

LITERATURA

- Anić, V. (1994). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi liber.
- Bünting, K.-D. (1996). *Schreiben im Studium. Ein Trainingsprogramm*. Berlin: Cornelsen Scriptor.
- Kleppin, K. (1998). *Fehler und Fehlerkorrektur*. München: Goethe-Institut.
- Marčetić, T. (1994). *Gestaltung der Sprachübungen im Rahmen des Germanistikstudiums in Zagreb*. Zagreb: Zagreber Germanistische Beiträge.
- Marković, M. (1998). Elementi vrednovanja i ocjenjivanja u stranom jeziku. *Strani jezici*, XXVII,
- Vidulić, S. (1999). *Hören, Reden, Lesen und Schreiben im Studium*. Universität Zagreb. Philosophische Fakultät. Abteilung für Germanistik. Literarisches Proseminar I.

ERROR ANALYSIS OF WRITTEN MATERIAL AS A LEARNING STRATEGY

Summary

In this article we tried to show the written material error analysis as a learning strategy in the study of the German language and literature. As a worksheet we can use a student paper which they correct with the help of a lector. They use the standard error analysis.

Key words: German language and literature study, student paper, error analysis

FEHLERANALYSE IM SCHRIFTLICHEN AUSDRUCK ALS LERNSTRATEGIE

Zusammenfassung

Wir haben in diesem Artikel versucht, die Fehleranalyse im schriftlichen Ausdruck als Lernstrategie im Studium der Germanistik darzustellen.

Als Arbeitsvorlage kann uns der Aufsatz eines beliebigen Studenten dienen. Den Aufsatz korrigieren die Studenten selbst mit Hilfe des Lektors. Dabei orientieren sie sich an der bestehenden Fehlerklassifikation.

Schlüsselwörter: Sprachübungen im Studium der Germanistik, Studentenaufsätze, Fehleranalyse